

فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۴، شماره ۲ (پیاپی ۴۷)، تابستان ۱۳۹۸
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۸ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۵X-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>

مقاله پژوهشی
صص. ۴۹۱-۵۰۷

تعیین اولویت‌های گردشگری و سرمایه‌گذاری در مناطق نمونه گردشگری روستایی شمال غرب استان گیلان

شهرام امیرانتخابی* - استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، ایران
رضا ویسی - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
مژگان سبب‌کار - دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، ایران
سعید محمودی‌نیا - دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۵/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۰/۱۵

چکیده

اولویت بندی مناطق نمونه گردشگری بر اساس اصول علمی و تکنیک‌های تصمیم‌گیری چند معیاره، جهت تعیین استعداد مناطق برای برنامه‌ریزی توسعه گردشگری، سرمایه‌گذاری و اجرای پروژه‌های عمرانی، از جمله رویکردهای ضروری در فرایند نیل به توسعه پایدار و متوازن روستایی و جلوگیری از هدر رفت وقت و سرمایه است. این پژوهش با رویکرد توصیفی - تحلیلی و با بهره‌گیری از ۲۹ معیار شامل ۱۱ معیار در رابطه با جاذبه‌های طبیعی و انسانی، ۵ معیار در زمینه شعاع جذب گردشگر، ۹ معیار مربوط به دسترسی و ۴ معیار در رابطه با مساحت اراضی قابل برنامه‌ریزی و مصوب اقدام به اولویت بندی حوزه‌های روستایی نمونه گردشگری غرب استان گیلان جهت سرمایه‌گذاری و توسعه گردشگری نموده است. یافته‌های حاصل از مدل تحلیل سلسله مراتبی (AHP) نشان داد که منطقه نمونه گردشگری لیسار در رتبه اول جهت برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری قرار گرفت که این امر به دلیل وجود جاذبه‌های مانند ساحل زیبا، بهره‌مندی از آثار تاریخی، وجود جاذبه‌های مصنوعی، فرهنگی، اجتماعی و برخورداری از مسیر گردشگری و چشم‌انداز زیبا است. تالاب استیل آستارا با برخورداری از جاذبه‌های زیبای طبیعی و انسانی مانند، تالاب، دریاچه، جنگل قابل نفوذ، آثار تاریخی، جاذبه فرهنگی و اجتماعی در رتبه دوم جهت برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری قرار گرفته است و روستای نمونه گردشگری گیسوم از توابع شهرستان تالش با وجود ساحل ماسه-ای، مسیر دسترسی جنگلی و جاذبه‌های مصنوعی و طبیعی در رتبه سوم جهت برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری قرار گرفته است. همچنین یافته‌های حاصل از روش تحلیل خوشه‌ای حاکی از آن است که مکان‌های نمونه گردشگری (لیسار، تالاب استیل، گیسوم، لوندویل و پرده‌سر) در اولویت اول برنامه‌ریزی و به عنوان قطب توریستی مشخص شدند، مکان‌های نمونه گردشگری (زندانه، ارده، اسب ریسه، آق اولر و مریان، جوکندان، بام‌سبر ماسال، حیران، تازه آباد و سراگاه) در اولویت دوم برنامه‌ریزی و به عنوان مرکز توریستی و در نهایت، مناطق نمونه گردشگری (بی بی یانلو، دشت دامن، الماس، اولسبلنگاه و سوباتان) در اولویت سوم برنامه‌ریزی و به عنوان نقطه توریستی شناسایی شدند.

واژه‌های کلیدی: سرمایه‌گذاری، اولویت بندی، روستای نمونه گردشگری، مدل AHP، غرب گیلان

نحوه استناد به مقاله:

امیرانتخابی، شهرام، ویسی، رضا، سبب‌کار، مژگان و محمودی‌نیا، سعید. (۱۳۹۸). تعیین اولویت‌های گردشگری و سرمایه‌گذاری در مناطق نمونه گردشگری روستایی شمال غرب استان گیلان. *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۴(۲)، ۴۹۱-۵۰۷.

http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_667897.html

مقدمه

توسعه گردشگری به عنوان مجموعه‌ای از فعالیت‌های اقتصادی، تأثیر بسزایی در تقویت بنیان‌های اقتصادی جوامع دارد. نقش گردشگری به عنوان منبع جدیدی برای ایجاد اشتغال، کسب درآمد، جذب ارز و تقویت زیرساخت‌های اجتماعی، شناخته شده است، به طوری که امروزه توسعه و ارتقای گردشگری به طور وسیعی به خصوص در کشورهای درحال توسعه پذیرفته شده و در دستور کار دولت‌ها قرار گرفته است (Ko & Stewart, 2002: 521). گردشگری و اقتصاد گردشگری درحال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان است. افزون بر این، بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاستگذاران توسعه نیز از صنعت گردشگری به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند. برای دستیابی به توسعه گردشگری به عواملی نظیر؛ ساختار مناسب سازمانی، برنامه ریزی و آموزش نیروی انسانی، قوانین و مقررات گردشگری و جذب سرمایه نیاز است.

برای ایجاد توسعه پایدار و مناسب در صنعت گردشگری وجود مدیریتی توانا و منسجم و هماهنگی بین بخش دولتی و بخش خصوصی بسیار حایز اهمیت است (Madhushi & Nasserpur, 2003:7). با توجه به این که ساختار اقتصادی ایران بعد از اکتشاف و بهره برداری از منابع نفتی به شدت متکی به صادرات نفت و درآمد ارزی حاصل از آن بوده است و تلاش‌های صورت گرفته برای خروج از این وضعیت و اتخاذ سیاست‌های اقتصادی غیرنفتی نتیجه چندانی دربر نداشته است، اینک برای ایجاد توسعه‌ای همه جانبه و پایدار و همچنین جایگزینی منابع جدید کسب درآمد به جای منابع نفتی در کشور، نیازمند استفاده از تمامی امکانات و توانمندی‌ها، از جمله جاذبه‌های گردشگری هستیم. در این ارتباط، ایران یکی از ده کشور نخست جهان از لحاظ جاذبه‌های (فرهنگی و تمدنی) گردشگری و جزو پنج کشور اول جهان از نظر تنوع (محیط طبیعی) گردشگری و جزو سه کشور اول جهان از نظر تنوع صنایع دستی است (Zangiabadi et al., 2006: 1). از طرفی دیگر، اصولاً توسعه اقتصادی در هر کشوری نیازمند سرمایه گذاری در بخش‌ها و فعالیت‌های مختلف اقتصادی آن کشور است و بدون سرمایه گذاری در طرح‌های زیربنایی و روبنایی، نمیتوان انتظار گسترش اشتغال، تولید و رفاه اقتصادی را داشت. برای تحقق این مهم، امروزه بسیاری از کشورهای جهان، تمایل شدیدی به جذب سرمایه‌های خارجی پیدا کرده‌اند (Shakeri & Salimi, 2006: 2). سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های گردشگری و استفاده از توان‌های بالقوه منطقه‌ای به منظور جذب گردشگر، یکی از راه‌های مناسب، بدین منظور است. توسعه گردشگری به عنوان مجموعه فعالیت‌های اقتصادی، تأثیر بسزایی در تقویت بنیان‌های اقتصادی جوامع دارد (Kazemi, 2008:1). یکی از بحث‌های مهم در زمینه سرمایه‌گذاری و تخصیص منابع، مدیریت صحیح است. کار اصلی مدیریت، اختصاص منابع نایاب (افراد، زمان و پول) به فرصت‌هایی است که بالاترین بازده را به دنبال دارند، اگر سرمایه به درستی اختصاص نیابد یا در اختیار پروژه‌هایی قرار گیرد که به درستی تعریف نشده‌اند، تمام سرمایه از بین می‌رود (Maghsud, 2009: 33).

حوزه‌های روستایی استان گیلان با توجه به دارا بودن جاذبه‌های طبیعی مانند: وجود دریا، ساحل، جلگه، کوهپایه، کوه، رودخانه‌های آب سرد و جنگل‌های متراکم، همچنین جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی به عنوان یکی از محورهای اصلی گردشگری در ایران شناخته شده که قابلیت بسیاری در زمینه جذب گردشگران داخلی و خارجی دارد. وجود جاذبه‌های مذکور در بسیاری از مناطق استان باعث شده است که مکان‌های هدف گردشگری زیادی در منطقه وجود داشته باشد که یکی از مهمترین مسائلی که در زمینه برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری پیش روی مدیران بخش گردشگری قرار می‌دهد، بحث سطح بندی این مکان‌های توریستی جهت اولویت بندی اختصاص سرمایه‌گذاری و نیز میزان و سطح خدمات مورد نیاز در هر مکان است. به طوری که در سال‌های اخیر موارد زیادی اتفاق افتاده که پروژه‌های سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی در مناطقی انجام شده است که توان کافی جهت جذب گردشگر متناسب با زیرساخت‌های فراهم شده را ندارند و یا این سرمایه‌گذاری‌ها می‌توانست در مکان‌های دیگری انجام می‌شد که هم از لحاظ جاذبه و هم از لحاظ اهمیت مناسب‌تر هستند. بنابراین تحقیق در زمینه درجه بندی و سطح بندی مکان‌های گردشگری روستایی در استان گیلان، جهت جلوگیری از هدر رفتن سرمایه و از دست دادن زمان ضرورت دارد. این پژوهش جهت رسیدن به هدف مذکور به دنبال پاسخ دادن به این سوال است که، در بین ۱۹ مکان نمونه گردشگری مصوب غرباستان گیلان، اولویت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری با کدام مکان‌هاست؟

آنتیسیس فوتیدیس و چریس واسیلیادیس (۲۰۱۰) در مقاله‌ای تحت عنوان "کیفیت خدمات گردشگری روستایی در یونان" به سه پرسش مهم در مورد گردشگری روستایی پاسخ می‌دهند. نخست، انتظارات گردشگران روستایی چیست؟ دوم، آياشکاف میان ادراکات و انتظارات وجود دارد؟ و در نهایت، چه استراتژی‌ها باید میزبان روستا برای دستیابی به سطح مطلوب دنبال کنند؟ برای

یک نمونه از ۲۱۹ گردشگر روستایی، از مدل اصلاح اهمیت - مدل تحلیل عملکرد استفاده نمودند و شکاف میان اهمیت و عملکرد را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های این تحقیق به منظور بهبود کیفیت خدمات گردشگری روستایی مورد استفاده قرار می‌گیرند و به عنوان پایه برای ذینفعان گردشگری روستایی برای بهبود استراتژی‌های خدمات خود در پاسخ به نیازهای مشتری عمل می‌کند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که یکی از بزرگترین محدودیت‌های گردشگری در محیط روستایی، فقدان استراتژی‌های بازاریابی و اقداماتی است که با هدف ترویج و تجاری سازی محصولات این نوع گردشگری و دادن اهمیت به جمعیت روستایی، روش‌های زندگی و فعالیت‌های آن‌ها انجام می‌پذیرد. به منظور تلاش برای رسیدن به موفقیت در گردشگری در محیط روستایی، نصب و راه اندازی آژانس‌های گردشگری محلی و عملیات مطلوب است در این رابطه باید توجه بیشتری به تمام محصولات موجود داشته باشد، روابط نزدیکتری را با کشاورزان برقرار کند، نسبت به پتانسیل و مشکلات محلی حساس تر باشد، و به اندازه کافی از نیش‌های بازار استفاده کند. یی وانگ (۲۰۱۲) در مقاله چشم‌انداز اقتصاد سیاسی و حکومتی چین در اولویت‌های حفاظت میراث و گردشگری در ناحیه هوانگ زوی چین به این نتیجه رسیده است که؛ مداخلات دولت می‌تواند برای تعیین اولویت بین حفاظت از میراث و توسعه مربوط به گردشگری در سایت‌های میراث فرهنگی مهم باشد. این مقاله از یک رویکرد اقتصاد سیاسی برای بررسی نقش دولت در تعیین این اولویت‌ها در چین برای دو طرح میراث در غرب دریاچه در شهر هانگزو استفاده می‌کند. این مطالعه سیاست گذاری برای حفاظت از میراث و توسعه گردشگری را در چارچوب شرایط اقتصادی و سیاسی گسترده، قدرت و نفوذ بازیگران مختلف در حاکمیت طرح‌ها، گزینش راهبردی در انتخاب سیاست‌ها، و اینکه آیا دیدگاه‌ها در مورد این سیاست‌ها یک سلسله برتری و سلطه را در میان گروه‌های قدرتمند و کمتر نفوذ نشان می‌دهد و توجه به این دارد که اولویت نسبی حفاظت از میراث و توسعه گردشگری در سیاست‌ها، بازتاب دهنده تنظیمات دولت در اقتصاد و حفظ مشروعیت سیاسی آن است. لیونل باربو (۲۰۱۳) در مقاله جاذبه‌های توریستی - کارآیی توسعه گردشگری روستایی در منطقه کریسانیا سعی می‌کند تا دیدگاه ذینفعان اصلی گردشگری روستایی را در مورد اهمیت جاذبه‌های گردشگری روستایی در توسعه فعالیت‌های اقتصادی نشان دهد و همچنین عوامل اصلی توسعه گردشگری روستایی را در اقدام مشترک مردم محلی، کارآفرینان، گردشگران و ادارات محلی و ملی نشان دهد. بنظر او توسعه گردشگری با بهبود زیرساخت‌ها، آثار تاریخی و بازسازی معماری و ارتقای حفاظت از محیط زیست مورد توجه قرار گرفته است و در مناطق روستایی به دلیل ویژگی‌های متمایز عرفانی، فرهنگی، تاریخی، قومی و جغرافیایی به ویژه برای گردشگران جذابیت خاصی دارند. برای پیشرفت همراه با سود برای ذینفعان، جاذبه، سرمایه گذاری، زیرساخت مناسب، خدمات و ترویج مهمان نوازی متنوع، پیوستن به کارآفرینان و ادارات دولتی لازم است. علی مومن لو (۲۰۰۸)، در تحقیق خود با عنوان مدیریت شهری در توسعه پایدار میراث فرهنگی و گردشگری شهری، چنین نتیجه گرفت، نقش مدیریت در توسعه گردشگری تاریخی و تاثیر آن بر اقتصاد و فرهنگ شهری موثر بوده و مهمترین عامل در توسعه گردشگری شهری را مدیریت یکپارچه می‌داند. بهاره رضایی (۲۰۰۹)، در تحقیق خود با عنوان راهکارهای توسعه پایدار گردشگری ساحلی (مطالعه موردی: شهر بابلسر) چنین نتیجه گرفت، جهت دستیابی به توسعه پایدار گردشگری ساحلی که هدف نهایی آن عدالت است، نیازمند ایجاد امکانات، تسهیلات و انجام تبلیغات، برای شناساندن چگونگی دستیابی و استفاده سالم و بهینه از دریا، با مدیریت و کنترل صحیح توسط نیروهای متخصص می‌باشد. بررسی نتایج تحقیقات پیشین گویای این مطلب است که این تحقیقات از زوایای دید مختلفی به برنامه‌ریزی توسعه گردشگری در سطح مناطق، شهرها و سواحل پرداخته‌اند، اما تحقیق پیش رو از نظر نگاه به مقوله توسعه صنعت گردشگری و نیز روش کار، با تحقیقات پیشین متمایز می‌باشد. اول اینکه، در زمینه نگاه به مبحث توسعه گردشگری، هدف تحقیق مذکور، نوعی تصمیم سازی و ایجاد یک بستر مناسب جهت تصمیم گیری متولیان بخش گردشگری استان گیلان می‌باشد. دومین تمایزی که در این پژوهش نسبت به تحقیقات پیشین وجود دارد، روش شناسی تحقیق است، جهت رسیدن به اهداف مد نظر و تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های ترکیبی نظیر: مدل تحلیل سلسله مراتبی (AHP)، وزن دهی براساس مقایسه زوجی با نرم‌افزار Choice Expert و نیز روش تحلیل خوشه‌ای با نرم افزار (SPSS) استفاده شده است. ابراهیم‌زاده و آقاسی‌زاده (۲۰۰۹)، در پژوهشی به تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار پرداختند، یافته‌ها نشان داد که این شهر علیرغم برخورداری از ظرفیت تبدیل شدن به یک منطقه نمونه گردشگری، تعدد تصمیم گیران و مسایل مدیریتی، کمبود زیرساخت‌ها و ضعف تبلیغات را به عنوان موانع اساسی در راه رسیدن به این هدف در مقابل خود دارد. با این حال، وجود زمینه اشتغالزایی، درآمد ارزی و سرمایه گذاری زیربنایی، به ترتیب با امتیازهای وزنی ۰/۴۰، ۰/۲۸ و ۰/۱۸ مهمترین فرصت‌ها و وجود آثار تاریخی، جاذبه‌های ورزشی - تفریحی و برخورداری از سواحل

شنی و جذابیت‌های طبیعی به عنوان نقاط قوت و جاذب در کنار امکان توسعه و اصلاح نهادهای مدیریتی، تقویت تبلیغات، تعامل و همفکری بین مسئولان منطقه آزاد و سازمان‌های مرتبط با گردشگری و مردم و توسعه اکوتوریسم، از مهمترین رهیافت‌ها به منظور توسعه گردشگری این ناحیه تلقی می‌گردند. احمد حشمتی (۲۰۰۹)، در مقاله‌ای تحت عنوان نقش مدیریت شهری در توسعه توریسم پایدار، معتقد است در شهرهای نهادهای متعددی برای توسعه گردشگری و گسترش آن فعالیت دارند. ولی با تمام این وجود تمام این نهادها بصورت جداگانه و موازی حرکت می‌کنند. بنابراین پیشنهاد می‌شود که مدیران شهرها در زمینه تاسیس نهاد جداگانه در سطح شهرها که فقط به امور مربوط به گردشگری رسیدگی نمایند به اتفاق نظر دست یابند. تقوایی و غفاری (۲۰۱۰)، در پژوهشی به برنامه‌ریزی فضایی توسعه صنعت گردشگری در محور بازفت از توابع استان چهارمحال و بختیاری پرداختند. در این تحقیق با استفاده از وزن‌های حاصل از معیارهای مختلف و بهره‌گیری از مدل استاندارد سازی، مبادرت به انتخاب کانون‌های گردشگری برتر و تنظیم تعاملات کارکردی بین هر یک و سرانجام، ارائه راهبردهایی اجرایی در توسعه و تجهیز ساختار و سازمان فضایی حاکم بر هر کانون و حوزه فرادست آن شده است. عبداللهی و همکاران (۲۰۱۲)، با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی به تعیین اولویت‌های گردشگری در منطقه گاوخونی پرداختند، نتایج تحقیق مذکور نشان داد وجود مناظر زیبای طبیعی به عنوان مهم‌ترین عامل برای گردشگران مطرح است و با توجه به وضعیت فعلی منطقه، تپه‌های شنی به عنوان اولین اولویت گردشگری در منطقه تعیین شد. همچنین فعالیت‌های گردشگری نیز بر اساس علایق گردشگران رتبه‌بندی شدند و پیشنهادهایی برای بهبود وضعیت گردشگری در منطقه ارائه گردید.

روش پژوهش

در این پژوهش روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی است. جهت گردآوری اطلاعات از روش‌های اسنادی، کتابخانه‌ای، پرسش‌نامه و مشاهدات میدانی استفاده شده است. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از فرایند تحلیل سلسله مراتبی استفاده شده است. بدین صورت که ابتدا اقدام به مشخص نمودن معیارها و زیرمعیارهای اصلی جهت اولویت بندی مکان‌های نمونه گردشگری شده، سپس جهت وزن دهی به معیارها تعداد ۵۰ پرسش‌نامه در رابطه با اهمیت هر معیار در فرایند تصمیم‌گیری توسط کارشناسان و گردشگران تکمیل و با استفاده از میانگین فراوانی پاسخ‌ها و روش استاندارد سازی اهمیت هر معیار در مقایسه با سایر معیارها مشخص شده و سپس با استفاده از روش مقایسه زوجی در محیط نرم‌افزار (Expert Choise) وزن نهایی معیارهای اصلی به دست خواهد آمد، و در نهایت پس از مشخص شدن وزن نهایی مکان‌های مورد بررسی، با استفاده از روش تحلیل خوشه‌ای در محیط نرم افزار (SPSS) اقدام به خوشه بندی مناطق در سه سطح قطب گردشگری، مکان گردشگری و نقطه گردشگری شد.

روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره (MCDM¹) شامل کلیه روش‌های دارای ساختار است که به افراد کمک می‌کند، بر اساس تمایل‌های خود و بر اساس بیش از یک معیار، تصمیم‌گیری کنند (kuo & Linkov et al., 2006: 269). به عبارت دیگر آنالیزهای چند معیاره معمولاً شرایطی را فراهم می‌کند که تصمیم‌گیران برای تعیین عملکرد هر گزینه با توجه به هر معیار و همچنین مشخص کردن اهمیت نسبی معیارها با توجه به هدف اصلی، به ارزیابی‌های کیفی بپردازند (Deng, 1999: 217). روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی که از روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره است (Yu, 2002: 1971)، امکان کمی‌سازی فاکتورهای غیرعینی را برای تصمیم‌گیران فراهم می‌آورد (Taleai et al., 2009: 294). مراحل روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی شامل موارد زیر می‌باشد:

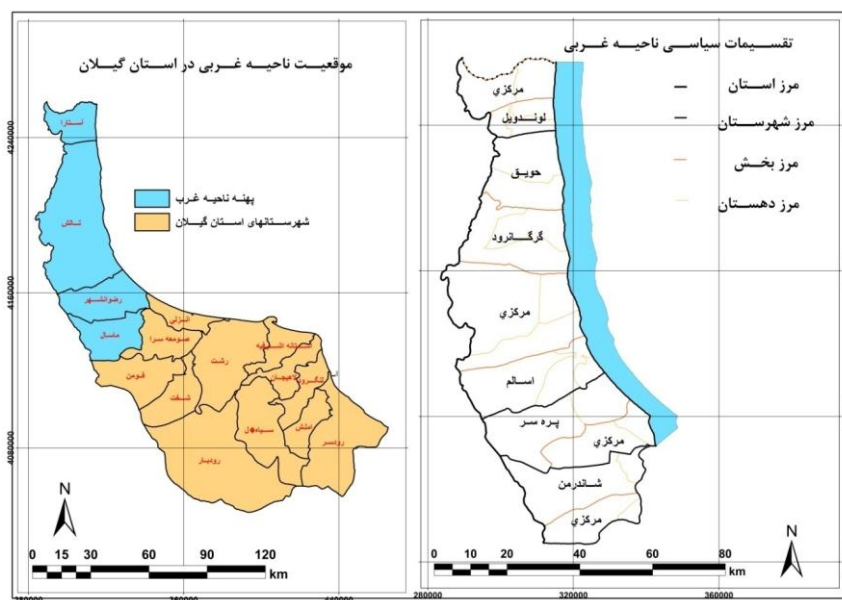
- تشکیل گروه‌های تصمیم‌ساز؛
- تشکیل ساختار سلسله‌مراتبی.

ساختار سلسله مراتبی دارای سه سطح اصلی هدف، معیارها و گزینه‌هاست (Hansen, 2005:29). هدف، بالاترین سطح درخت سلسله مراتبی است و بالاترین سطح تصمیم‌گیری می‌باشد (Holgen et al., 2000: 171). معیارها دومین سطح پس از هدف هستند که قابل تقسیم به زیر معیارها در سطوح مختلف می‌باشند. معیار در واقع وسیله اندازه‌گیری هدف می‌باشد (Beynon, 2005: 405). گزینه‌ها، آخرین سطح ساختار سلسله مراتبی می‌باشند و پاسخ هدف از میان گزینه‌های ترسیم شده به دست می‌آید.

انجام مقایسات زوجی: در این روش پس از ایجاد ساختار سلسله مراتبی از عناصر تصمیم‌گیری (هدف، معیارها و گزینه‌ها)، مقایسه دو به دو هر سطح از عناصر صورت می‌گیرد و وزن هر عنصر در هر سطح تعیین می‌شود (Kiker et al., 2005: 102). بدین ترتیب که در هر سطح ساختار سلسله مراتبی، ماتریس مقایسات زوجی تشکیل می‌شود که در این ماتریس عناصر هر سطح نسبت به عناصر سطح بالاتر خود در ساختار سلسله مراتبی مورد مقایسه زوجی قرار می‌گیرند (Figueira et al., 2005: 547). برای مقایسه اهمیت نسبی معیارها از مقادیر مطلق ۹-۱ استفاده می‌شود و جهت حصول اطمینان از ثبات وزن‌های تعیین شده، اقدام به محاسبه نرخ سازگاری آن‌ها می‌گردد (Chulmin, 2007: 103) (Fuller & Carlsson, 2006: 139). اگر نرخ سازگاری $(C.R^1) < 0.1$ یا کمتر باشد، می‌توان وزن‌ها را قابل اعتماد دانست، در غیر این صورت باید مقایسه‌های زوجی بار دیگر انجام شوند تا سازگاری مقایسات رفع گردد.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

گیلان سرزمینی سرسبز بین کوه‌های البرز و سواحل جنوب‌غربی دریای خزر است. رودها و حوضه‌های آبخیز، جنگل‌ها و بیلاقات و جلگه‌های حاصلخیز و کرانه‌های خزر همواره پذیرای مسافران و گردشگران داخلی و خارجی است. در این میان ناحیه شمال‌غربی گیلان به لحاظ مکانی - فضایی از ویژگی‌های برخوردار است، این منطقه شامل شهرستان‌های آستارا، تالش، رضوانشهر و ماسال می‌باشد. شمال غرب گیلان، محدوده باریکی بین رشته کوه‌های تالش و کرانه‌های خزری است که عرض جلگه و بعبارتی فاصله دریا و کوهستانی در آن برخی مقاطع به حدود یک کیلومتر می‌رسد. در واقع ستیغ کوه‌های تالش این منطقه را از استان اردبیل جدا می‌سازد. در منتهی الیه شمالی، در امتداد رودخانه مرزی آستارا منطقه در همسایگی با کشور آذربایجان قرار می‌گیرد. در همین مسیر با عبور از عرض رشته کوه و گردنه معروف حیران، یکی از چشم‌اندازهای زیبای گردشگری قرار دارد که در برنامه‌ریزی توسعه صنعت گردشگری از اهمیت زیادی برخوردار می‌باشد. بر اساس اطلاعات سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان گیلان و به استناد گزارش سفرهای ریاست جمهوری به استان گیلان، هیأت وزیران ۷۱ مکان نمونه گردشگری در استان گیلان مشخص نموده‌اند که قابلیت توسعه گردشگری را دارا هستند، از این مکان‌های مذکور، ۱۹ مورد آن در شهرستان‌های مورد بررسی در این پژوهش قرار دارند که جامعه آماری تحقیق فوق را شامل می‌شوند.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

جدول ۱. مکان‌های نمونه گردشگری مورد مطالعه در این پژوهش

مناطق نمونه گردشگری ^۱	شهرستان	ردیف	
بی بی یانلو	آستارا	۱	
حیران		۲	
لوندویل		۳	
تالاب استیل		۴	
آق اولرومریان	تالش	۵	
الماس		۶	
جوکندان		۷	
سوباتان		۸	
سراگاه		۹	
گیسوم		۱۰	
ساحل قرق		۱۱	
دژ لیسار		۱۲	
ییلاق ارده		رضوانشهر	۱۳
پارک جنگلی پرهیزکار			۱۴
أبشار ویسادر	۱۵		
ساحل تازه آباد	۱۶		
ییلاق دشت دامن	۱۷		
ییلاق زندانه	۱۸		
ییلاق اسب ریسه	ماسال	۱۹	
روستای اولم		۲۰	
ییلاق اولسبلنگاه		۲۱	
بام سبزماسال		۲۲	

Source: Guilan Province Office of Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism, 2010: 24-25

یافته‌ها و بحث

معیارها و زیر معیارهای اولویت بندی مناطق نمونه گردشگری

معیارهای ارزیابی به تبع یک مسئله خاص تعیین می‌شوند و تعداد معیارهای ارزیابی به خصوصیات مسئله تصمیم‌گیری بستگی دارد. همچنین مجموعه‌ای از معیارهای ارزیابی برای یک مسئله تصمیم‌گیری خاص، ممکن است از طریق بررسی پیشینه مربوطه، مطالعات تحلیلی و پیمایش عقاید و آرای افراد حاصل شده باشد (Malchofsky, 2006: 195). در این پژوهش جهت اولویت بندی مناطق نمونه گردشگری منطقه مورد مطالعه از ۶ معیار و ۲۹ زیر معیار استفاده شده است.

۱. نقاط مذکور مصوب جلسه هیأت وزیران در استان گیلان می‌باشد که به عنوان مناطق نمونه گردشگری شناسایی شده‌اند.

جدول ۲. معیارها و زیرمعیارهای تحقیق و کاربرد هر یک در هدف

معیارهای اصلی	زیر معیارها	هدف از استفاده در امر ارزیابی
تنوع جاذبه‌های طبیعی	ساحل	اهمیت در فراهم نمودن نیاز گردشگرانی با سلايق گوناگون و امکان بسط گردشگری متمرکز و متفرق
	تالاب و دریاچه	
	آبشار	
	رودخانه	
	جنگل‌های قابل نفوذ	
	داشتن هوای خنک و بی‌لایق	
تنوع جاذبه‌های انسانی	غار	اهمیت در فراهم نمودن نیاز گردشگرانی با سلايق گوناگون و امکان بسط گردشگری متمرکز و متفرق
	آثار تاریخی	
	جاذبه‌های مصنوعی	
	جاذبه‌های فرهنگی اجتماعی	
متوسط شعاع جذب گردشگر	جاذبه مذهبی	اهمیت در برنامه‌ریزی توسعه صنعت توریسم و تعیین نوع و سطح خدمات مورد نیاز
	محلی	
	استانی	
	منطقه‌ای	
	ملی	
نوع راه ارتباطی	بین‌المللی	تسهیل در دسترسی، تردد و تسریع در توسعه زیرساخت‌ها
	اصلی درجه یک	
	اصلی درجه دو	
	فرعی	
	شوسه	
فاصله تا نزدیکترین سکونتگاه روستایی	خاکی و جیب رو	اهمیت در تأمین امنیت، تأمین برخی از خدمات اجتماعی و یا سهولت در انتقال خدمات زیربنایی چون آب، برق، گاز، تلفن و ...
	کمتر از ۵ کیلومتر	
	۵ تا ۱۰ کیلومتر	
	۱۰ تا ۱۵ کیلومتر	
مساحت منطقه	بیشتر از ۱۵	اهمیت در فضا سازی و استقرار عناصر توریستی
	کمتر از ۵۰ هکتار	
	۵۰ تا ۱۰۰ هکتار	
	۱۰۰ تا ۲۰۰ هکتار	
	بیش از ۲۰۰ هکتار	

طبقه‌بندی و ارزش‌گذارش متغیرها و لایه‌های اطلاعاتی

در این مرحله که یکی از مراحل اصلی مکان‌یابی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی است، مجموعه داده‌ها به صورت مجدد طبقه‌بندی و ارزش‌گذاری می‌شوند (Alinejad&Tayebi, 2010: 151) در این تحقیق برای ارزش‌گذاری لایه‌های اطلاعاتی از مدل (AHP) استفاده شده است. روش مبتنی بر تحلیل سلسله مراتبی (AHP) بر پایه سه اصل قرار دارد: تجزیه، قضاوت مقایسه‌ای و ترکیب اولویت‌ها (Malchofsky, 2006: 364). برای انجام روش مقایسه دو تایی مراحل زیر انجام می‌گیرد:

۱. ایجاد ماتریس مقایسه دو تایی

در این روش، وزن‌دهی به معیارها در نرم‌افزار Expert Choice صورت می‌گیرد. در ابتدا یک سلسله مراتب از مسأله مورد نظر ایجاد می‌شود که در این سلسله مراتب هدف، معیارها و زیر معیارها مشخص می‌شود. سپس عناصر موجود در هر سطح از سلسله مراتب به ترتیب از پایین به بالا نسبت به کلیه عناصر مرتبط در سطح بالاتر ارزیابی می‌شوند. در نهایت ماتریس مقایسه زوجی تشکیل می‌شود که نسبت به اهمیت عوامل از شماره ۱ تا ۹ می‌باشد.

۲. محاسبه وزن معیارها

پس از تشکیل ماتریس مقایسه، به ترتیبی که در زیر می‌آید، وزن نسبی معیارها بدست می‌آید.
گام اول: محاسبه مجموع مقادیر هر ستون در ماتریس مقایسه زوجی.

جدول ۳. ماتریس مقایسه زوجی معیارهای اصلی

شرح	تنوع جاذبه‌های طبیعی	تنوع جاذبه‌های انسانی	متوسط شعاع جذب گردشگر	نوع راه ارتباطی	فاصله تا نزدیکترین سکونتگاه روستایی	مساحت منطقه
تنوع جاذبه‌های طبیعی	۱	۲	۳	۵	۷	۹
تنوع جاذبه‌های انسانی	۰/۵	۱	۲	۳	۵	۷
متوسط شعاع جذب گردشگر	۰/۳۳۳	۰/۵۰۰	۱	۲	۳	۵
نوع راه ارتباطی	۰/۲۰۰	۰/۳۳۳	۰/۵۰۰	۱	۲	۳
فاصله تا نزدیکترین سکونتگاه روستایی	۰/۱۴۳	۰/۲۰۰	۰/۳۳۳	۰/۵۰۰	۱	۲
مساحت منطقه	۰/۱۱۱	۰/۱۴۳	۰/۲۰۰	۰/۳۳۳	۰/۵۰۰	۱
جمع	۰/۲۸۷	۴/۱۷۶	۷/۰۳۳	۰/۸۳۳	۱۸/۵۰۰	۲۷

گام دوم: استانداردسازی اعداد ماتریس، به این صورت که هر مؤلفه ماتریس حاصل از مقایسه زوجی، به مجموع ستونش تقسیم شده و ماتریس مقایسه زوجی نرمال شده به دست می‌آید. عدد نرمالیزه شده برای i و j از رابطه زیر بدست می‌آید، که در این فرمول V_i عناصر ماتریس مقایسه زوجی، اندیس N_{ij} عناصر نرمال شده و n تعداد عناصر مورد مقایسه است.

$$N_{ij} = \frac{V_{ij}}{\sum_{i=1}^n v_{ij}}$$

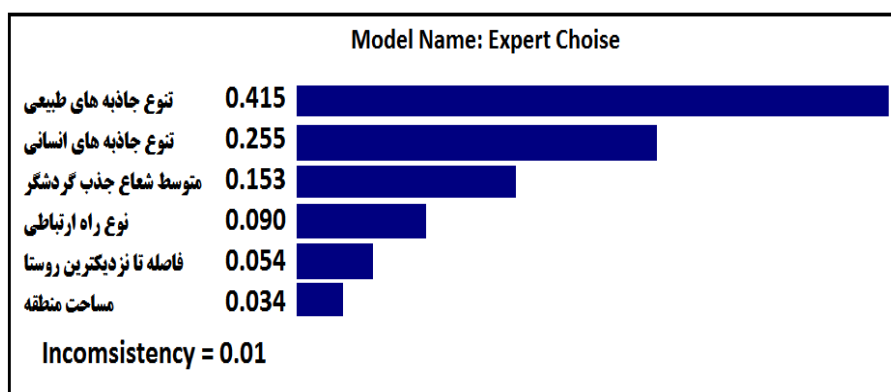
گام سوم: محاسبه میانگین مؤلفه‌ها در هر ردیف از ماتریس استاندارد شده است. این کار با استفاده از رابطه زیر صورت می‌گیرد (فرمول): که در این رابطه اندیس W_i وزن نسبی و n تعداد معیارها است. که نهایتاً وزن نهایی بدست می‌آید.

$$W_i = \frac{\sum_{j=1}^n n_{ij}}{V_{i,j}}$$

جدول ۴. ماتریس نرمال شده مقایسه زوجی و تعیین وزن نهایی معیارهای اصلی

شرح	تنوع جاذبه‌های طبیعی	تنوع جاذبه‌های انسانی	متوسط شعاع جذب گردشگر	نوع راه ارتباطی	فاصله تا نزدیکترین سکونتگاه روستایی	مساحت منطقه	وزن شاخص‌ها
تنوع جاذبه‌های طبیعی	۰/۴۳۷	۰/۴۷۹	۰/۴۲۷	۰/۴۲۳	۰/۳۷۸	۰/۳۳۳	۰/۴۱۵
تنوع جاذبه‌های انسانی	۰/۲۱۹	۰/۲۳۹	۰/۲۸۴	۰/۲۵۴	۰/۲۷۰	۰/۲۵۹	۰/۲۵۵
متوسط شعاع جذب گردشگر	۰/۱۴۶	۰/۱۲۰	۰/۱۴۲	۰/۱۶۹	۰/۱۶۲	۰/۱۸۵	۰/۱۵۳
نوع راه ارتباطی	۰/۰۸۷	۰/۰۸۰	۰/۰۷۱	۰/۰۸۵	۰/۱۰۸	۰/۱۱۱	۰/۰۹۰
فاصله تا نزدیکترین سکونتگاه روستایی	۰/۰۶۲	۰/۰۴۸	۰/۰۴۷	۰/۰۴۲	۰/۰۵۴	۰/۰۷۴	۰/۰۵۴
مساحت منطقه	۰/۰۴۹	۰/۰۳۴	۰/۰۲۸	۰/۰۲۸	۰/۰۲۷	۰/۰۳۷	۰/۰۳۴
جمع							۱

شکل ۲. نمودار وزن نهایی شاخص‌ها با استفاده از نرم افزار Expert Choise

با توجه به ماهیت روش تحلیل سلسله مراتبی، جهت تعیین وزن زیر معیارها نیز باید ماتریس مقایسه زوجی تشکیل و پس از طی مراحل فوق وزن نهایی زیر معیارها مشخص شد. پس از مشخص شدن وزن معیارها و زیر معیارها، اقدام به محاسبه وزن نهایی هر زیر معیار در فرایند تصمیم گیری شد، فرایند کار بدین صورت است که عدد نهایی وزن معیارها را در وزن هر یک از زیر معیارها ضرب، عدد حاصل شده وزن نهایی زیر معیارها می‌باشد.

جدول ۵. تعیین وزن معیارها و زیر معیارها

معیار اصلی	وزن معیار اصلی	زیر معیار	وزن زیر معیار	وزن معیار ضربدر وزن زیر معیار
تنوع جاذبه‌های طبیعی	۰/۴۱۵	ساحل	۰/۳۲۶	۰/۱۳۵
		تالاب و دریاچه	۰/۲۱۲	۰/۰۸۸
		آبشار	۰/۱۶۹	۰/۰۷۰
		رودخانه	۰/۱۲۰	۰/۰۴۹
		داشتن هوای خنک و بیلابقی	۰/۰۷۵	۰/۰۳۱
		جنگل‌های قابل نفوذ	۰/۰۵۴	۰/۰۲۲
		غار	۰/۰۴۳	۰/۰۱۸
تنوع جاذبه‌های انسانی	۰/۲۲۵	آثار تاریخی	۰/۴۵۰	۰/۰۶۶
		جاذبه‌های مصنوعی	۰/۲۶۰	۰/۰۶۶
		جاذبه‌های فرهنگی اجتماعی	۰/۱۷۱	۰/۰۴۳
		جاذبه مذهبی	۰/۱۲۰	۰/۰۳۱
متوسط شعاع جذب گردشگر	۰/۱۵۳	محلی	۰/۰۵۳	۰/۰۰۸
		استانی	۰/۰۸۹	۰/۰۱۴
		منطقه‌ای	۰/۱۵۳	۰/۰۲۴
		ملی	۰/۲۶۲	۰/۰۴۰
		بین‌المللی	۰/۴۴۴	۰/۰۶۸
نوع راه ارتباطی	۰/۰۹۰	اصلی درجه یک	۰/۵۰۲	۰/۰۴۵
		اصلی درجه دو	۰/۲۶۰	۰/۰۲۴
		فرعی	۰/۱۳۴	۰/۰۱۲
		شوسه	۰/۰۶۸	۰/۰۰۶
		خاکی و جیب رو	۰/۰۳۵	۰/۰۰۳
فاصله تا نزدیکترین سکونتگاه روستایی	۰/۰۵۴	کمتر از ۵ کیلومتر	۰/۴۸۲	۰/۰۲۶
		۵ تا ۱۰ کیلومتر	۰/۲۷۲	۰/۰۱۵
		۱۰ تا ۱۵ کیلومتر	۰/۱۵۸	۰/۰۰۹
		بیشتر از ۱۵	۰/۰۸۸	۰/۰۰۵
مساحت منطقه	۰/۰۳۴	کمتر از ۵۰ هکتار	۰/۰۵۷	۰/۰۰۲
		۵۰ تا ۱۰۰ هکتار	۰/۱۲۲	۰/۰۰۴
		۱۰۰ تا ۲۰۰ هکتار	۰/۲۶۲	۰/۰۰۹
		بیش از ۲۰۰ هکتار	۰/۵۵۸	۰/۰۱۹

پس از مشخص شدن وزن نهایی زیر معیارهای مورد بررسی در پژوهش، جدول برخورداری مکان‌های نمونه گردشگری از این زیر معیارها تشکیل و به صرف دارا بودن هر مکان گردشگری از زیرمعیار مورد نظر، وزن مربوط به زیر معیار مربوطه در جدول مذکور وارد شد، در نهایت با جمع زدن تمام اوزانی که به هر مکان تعلق گرفته جمع امتیاز مکان‌های نمونه گرد شگری محاسبه خواهد شد.

جدول ۶. برخورداری مکان‌های نمونه گردشگری از اوزان زیر معیارها

زیر معیار	نقشه پانلو	چتران	لوندویل	تالاب استیل	آق اورومریان	الماس	چوکندون	سویاتان	سراگاه	کبوسوم
ساحل	-	-	-	-	-	-	۰/۱۳۵	-	-	۰/۱۳۵
تالاب و دریاچه	-	-	-	۰/۰۸۸	-	-	-	-	-	-
آبشار	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
رودخانه	۰/۰۴۹	۰/۰۴۹	-	-	۰/۰۴۹	۰/۰۴۹	-	-	-	۰/۰۴۹
داشتن هوای خنک و بیلابلی	۰/۰۳۱	۰/۰۳۱	-	-	۰/۰۳۱	۰/۰۳۱	-	۰/۰۳۱	۰/۰۳۱	-
جنگل‌های قابل نفوذ	۰/۰۲۲	۰/۰۲۲	-	-	۰/۰۲۲	۰/۰۲۲	-	۰/۰۲۲	۰/۰۲۲	۰/۰۲۲
غار	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
آثار تاریخی	-	-	۰/۱۱۴	۰/۱۱۴	۰/۱۱۴	-	-	-	۰/۱۱۴	-
جاذبه‌های مصنوعی	-	-	-	-	-	-	۰/۰۶۶	-	-	۰/۰۶۶
جاذبه‌های فرهنگی اجتماعی	-	-	-	۰/۰۴۳	۰/۰۴۳	-	-	-	۰/۰۴۳	-
جاذبه مذهبی	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۰۳۱
محلی	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸
استانی	-	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴	-	-	-	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴
منطقه‌ای	-	۰/۰۲۴	۰/۰۲۴	۰/۰۲۴	۰/۰۲۴	-	-	-	۰/۰۲۴	۰/۰۲۴
ملی	-	۰/۰۴۰	۰/۰۴۰	۰/۰۴۰	۰/۰۴۰	-	-	-	۰/۰۴۰	۰/۰۴۰
بین‌المللی	-	-	-	۰/۰۶۸	۰/۰۶۸	-	-	-	-	۰/۰۶۸
اصلی درجه یک	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵	-	-	-	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵
اصلی درجه دو	-	۰/۰۲۴	-	-	۰/۰۲۴	-	-	-	-	-
فرعی	-	-	۰/۰۱۲	-	۰/۰۱۲	-	-	-	-	-
شوسه	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
خاکی و جیب رو	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
کمتر از ۵ کیلومتر	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶
۵ تا ۱۰ کیلومتر	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۱۰ تا ۱۵ کیلومتر	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
بیشتر از ۱۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
کمتر از ۵۰ هکتار	-	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲	-	-	-	-	-	۰/۰۰۲	-
۵۰ تا ۱۰۰ هکتار	۰/۰۰۴	-	-	۰/۰۰۴	۰/۰۰۴	۰/۰۰۴	-	-	۰/۰۰۴	۰/۰۰۴
۱۰۰ تا ۲۰۰ هکتار	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
بیش از ۲۰۰ هکتار	-	-	-	-	-	-	۰/۰۱۹	-	-	-

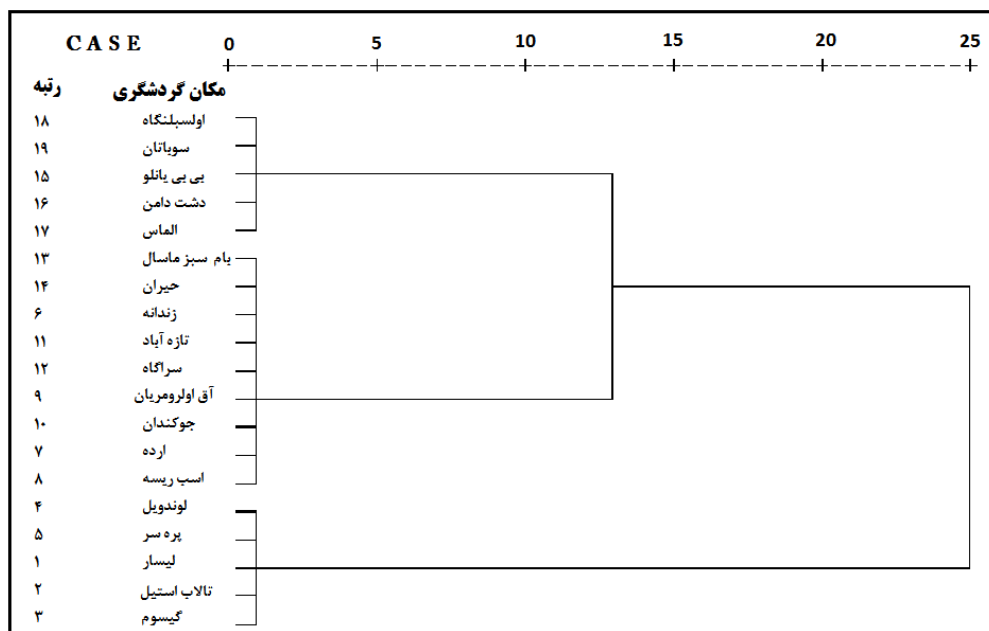
جدول ۷. برخورداری مکان‌های نمونه گردشگری از اوزان زیر معیارها

زیر معیار	لیسار	ارده	نوه سر	تازه آباد	دشت دامن	زندانه	اسب ریسه	اولسبلنگاه	بام سبزماسال
ساحل	۰/۱۳۵	-	۰/۱۳۵	۰/۱۳۵	-	-	-	-	-
تالاب و دریاچه	-	-	-	-	-	-	-	-	-
آبشار	-	-	-	-	-	-	-	-	-
رودخانه	-	۰/۰۴۹	۰/۰۴۹	۰/۰۴۹	۰/۰۴۹	۰/۰۴۹	۰/۰۴۹	-	-
داشتن هوای خنک و بیلاقی	-	۰/۰۳۱	-	-	۰/۰۳۱	۰/۰۳۱	۰/۰۳۱	۰/۰۳۱	۰/۰۳۱
جنگل‌های قابل نفوذ	-	۰/۰۲۲	۰/۰۲۲	-	۰/۰۲۲	۰/۰۲۲	۰/۰۲۲	۰/۰۲۲	۰/۰۲۲
غار	-	-	-	-	-	-	-	-	-
آثار تاریخی	۰/۱۱۴	۰/۱۱۴	-	-	-	-	-	-	-
جاذبه‌های مصنوعی	۰/۰۶۶	-	-	-	-	-	-	-	۰/۰۶۶
جاذبه‌های فرهنگی اجتماعی	۰/۰۴۳	-	-	-	-	-	-	-	-
جاذبه مذهبی	-	-	-	-	-	-	-	-	-
محلی	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	۰/۰۰۸	-	-	-	۰/۰۰۸
استانی	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴
منطقه‌ای	۰/۰۲۴	-	۰/۰۲۴	۰/۰۲۴	-	-	۰/۰۲۴	-	۰/۰۲۴
ملی	۰/۰۴۰	-	۰/۰۴۰	-	-	-	-	-	۰/۰۴۰
بین‌المللی	-	-	-	-	-	-	-	-	-
اصلی درجه یک	۰/۰۴۵	-	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵	-	-	-	۰/۰۴۵	۰/۰۴۵
اصلی درجه دو	-	۰/۰۲۴	-	۰/۰۲۴	۰/۰۲۴	۰/۰۲۴	۰/۰۲۴	-	-
فرعی	-	-	-	-	-	-	-	-	-
شوسه	-	-	-	-	-	-	-	-	-
خاکی و جیب رو	-	-	-	-	-	-	-	-	-
کمتر از ۵ کیلومتر	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶	۰/۰۲۶
۵ تا ۱۰ کیلومتر	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۱۰ تا ۱۵ کیلومتر	-	-	-	-	-	-	-	-	-
بیشتر از ۱۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-
کمتر از ۵۰ هکتار	-	۰/۰۰۲	-	۰/۰۰۲	-	-	۰/۰۰۲	-	-
۵۰ تا ۱۰۰ هکتار	۰/۰۰۴	-	۰/۰۰۴	-	۰/۰۰۴	-	-	۰/۰۰۴	-
۱۰۰ تا ۲۰۰ هکتار	-	-	-	-	-	-	-	-	-
بیش از ۲۰۰ هکتار	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۰۱۹

در ادامه امتیاز نهایی مناطق نمونه گردشگری در کلیه شاخص‌ها، با استفاده از تحلیل خوشه‌ای، در سه دسته خوشه‌بندی گردید، و جایگاه هر یک از مناطق در نظام سلسله مراتب عملکرد فضایی مشخص شد، که بر ای اساس مکان‌های نمونه گردشگری لیسار، تالاب استیل، گیسوم، لوندویل و پره‌سردر اولویت اول برنامه‌ریزی و به عنوان قطب توریستی مشخص شدند، زندانه، ارده، اسب ریسه، آق‌اولورومریان، جوکندان، بام سبز ماسال، حیران، تازه آباد و سرآگاه در اولویت دوم برنامه‌ریزی و به عنوان مرکز توریستی و در نهایت، مناطق نمونه گردشگری بی بی یانلو، دشت دامن، الماس، اولسبلنگاه و سوباتان در اولویت سوم برنامه‌ریزی و به عنوان نقطه توریستی شناسایی شدند.

جدول ۸. رتبه بندی و اولویت برنامه ریزی مکان‌های نمونه گردشگری

مکان نمونه گردشگری	جمع امتیاز	رتبه	جایگاه عملکرد فضایی	اولویت برنامه‌ریزی	خدمات گردشگری پیشنهادی بر اساس عملکرد فضایی
لیسار	۰/۵۲۰	۱	قطب توریستی	اولویت اول	تأمین و توزیع خدمات زیربنایی ضروری، ایجاد پارکینگ، مسجد، سرویس بهداشتی، اقامتگاه، کمپینگ، رستوران، تأسیسات ورزشی، امکانات تفریحی و آموزشی، پمپ بنزین، بازار عرضه خدمات و محصولات و مصنوعات محلی، ایجاد شهرک توریستی، اطلاع رسانی از قابلیت‌های گردشگری منطقه از طریق رادیو تلویزیون، تابلوهای جاده‌ای، تورهای گردشگری و همایش‌های ملی و منطقه‌ای.
تالاب استیل	۰/۵۱۲	۲			
گیسوم	۰/۵۰۳	۳			
لوندویل	۰/۴۸۵	۴			
پره سر	۰/۴۳۲	۵			
زندانه	۰/۳۳۶	۶	مرکز توریستی	اولویت دوم	تأمین و توزیع خدمات زیربنایی ضروری، ایجاد پارکینگ، مسجد، سرویس بهداشتی، اقامتگاه، کمپینگ، رستوران، اطلاع رسانی در سطح منطقه.
ارده	۰/۳۳۴	۷			
اسب ریسه	۰/۳۳۲	۸			
آق اولرومریان	۰/۳۲۲	۹			
چوکنندان	۰/۳۲۲	۱۰			
تازه آباد	۰/۳۲۲	۱۱			
سراگاه	۰/۳۰۸	۱۲			
بام سبز ماسال	۰/۲۹۶	۱۳			
حیران	۰/۲۶۵	۱۴	نقطه توریستی	اولویت سوم	تأمین و توزیع خدمات زیربنایی ضروری، سرویس بهداشتی، اقامتگاه، کمپینگ، تأسیسات مربوط به اقامت و پذیرایی موقت.
بی بی یانلو	۰/۱۸۷	۱۵			
دشت دامن	۰/۱۷۷	۱۶			
الماس	۰/۱۵۳	۱۷			
اولسبلنگاه	۰/۱۵۱	۱۸			
سویاتان	۰/۱۰۲	۱۹			

شکل ۳. خوشه بندی مکان‌های نمونه گردشگری بر اساس امتیاز حاصل از مدل AHP

نتیجه‌گیری

در این پژوهش به منظور بررسی و اولویت بندی مکان‌های نمونه گردشگری روستایی شهرستان‌های آستارا، تالش، رضوانشهر و ماسال به ارزیابی معیارهایی همچون تنوع جاذبه‌های طبیعی گردشگری، تنوع جاذبه‌های انسانی، متوسط شعاع جذب گردشگر، نوع راه ارتباطی، فاصله تا سکونتگاه‌های روستایی و مساحت منطقه نمونه گردشگری در قالب تجزیه و تحلیل چند معیاره پرداخته شد. یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل چند معیاره، نشان داد که منطقه نمونه گردشگری لیسار در رتبه اول جهت برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری قرار گرفت که این امر به دلیل وجود جاذبه‌های مانند ساحل زیبا، بهره‌مندی از آثار تاریخی، وجود جاذبه‌های مصنوعی و فرهنگی و اجتماعی و برخورداری از مسیر گردشگری و چشم انداز زیبا است. تالاب استیل با برخورداری از جاذبه‌های زیبای طبیعی و انسانی مانند، تالاب و دریاچه، جنگل قابل نفوذ، آثار تاریخی، جاذبه فرهنگی و اجتماعی در رتبه دوم جهت برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری قرار گرفته و منطقه نمونه گردشگری گیسوم از توابع شهرستان تالش با وجود ساحل ماسه‌ای، مسیر دسترسی جنگلی و جاذبه‌های مصنوعی و طبیعی در رتبه سوم جهت برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری قرار گرفته است.

همچنین یافته‌های حاصل از روش تحلیل خوشه‌ای حاکی از آن است که مکان‌های نمونه گردشگری لیسار، تالاب استیل، گیسوم، لوندویل و پره‌سر در اولویت اول برنامه‌ریزی و به عنوان قطب توریستی مشخص شدند، زندانه، ارده، اسب ریس، آق‌اولر و مریان، جوکندان، بام سیر ماسال، حیران، تازه آباد و سرآگاه در اولویت دوم برنامه‌ریزی و به عنوان مرکز توریستی و در نهایت، مناطق نمونه گردشگری بی بی یانلو، دشت دامن، الماس، اولسبلنگاه و سوباتان در اولویت سوم برنامه‌ریزی و به عنوان نقطه توریستی شناسایی شدند.

صرف نظر از تعیین و تمایز وزن، نوع و قدرت عملکرد هر کانون گردشگری، به منظور پوشش کامل فضا و نیز تأمین نیازهای متنوع گردشگر هر یک از کانون‌ها در تعاملی پایدار با یکدیگر قرار می‌گیرند. نوع، نحوه تأمین و توزیع خدمات مورد نیاز نیز مبتنی بر وزن و عملکرد هر کانون در فضا است. با اینحال، تأمین برخی از خدمات و زیرساخت‌های اساسی به عنوان عناصری کلیدی و حداقل‌های مورد نیاز در توسعه گردشگری متمرکز هر کانون، از دیگر رویکردهای معمول در این تحقیق است که از آن جمله می‌توان به تأمین و توزیع خدمات زیربنایی و ضروری چون: آب آشامیدنی و لوله کشی شده سالم، راه مناسب دسترسی، برق یا تأمین شبکه روشنایی، فراهم سازی زمینه برقراری ارتباط از طریق شبکه سراسری تلفن همراه، ایجاد پارکینگ و... اشاره نمود. هر چند که توزیع سایر انواع خدمات گردشگری با عنایت به وزن و عملکرد هر کانون در فضای توریستی منطقه است، با این حال، فاصله مکانی بین کانون‌ها به گونه‌ای که گردشگر به راحتی مقدر باشد تا تمام خدمات مورد نیاز خود را در حداقل زمان با گذر از سطح منطقه و در کانون‌های جاذب مختلف در یافت نماید. براین مبنا، تعداد و انواع خدمات پیشنهادی به تفکیک هر یک از کانون‌های جاذب، اعم از قطب، مرکز و نقاط گردشگری ارائه شد.

بدین صورت که در مناطقی که به عنوان قطب گردشگری شناسایی شدند، خدماتی شامل تأمین و توزیع خدمات زیربنایی ضروری، ایجاد پارکینگ، مسجد، سرویس بهداشتی، اقامتگاه، کمپینگ، رستوران، تأسیسات ورزشی، امکانات تفریحی و آموزشی، پمپ بنزین، بازار عرضه خدمات و محصولات و مصنوعات محلی، ایجاد شهرک توریستی، اطلاع رسانی از قابلیت‌های گردشگری منطقه از طریق رادیو تلویزیون، تالاب‌های جاده‌ای، تورهای گردشگری و همایش‌های ملی و منطقه‌ای پیشنهاد شد و در مناطقی که به عنوان مکان و نقطه گردشگری شناسایی گردیدند فعالیت‌های شامل تأمین و توزیع خدمات زیربنایی ضروری، ایجاد پارکینگ، مسجد، سرویس بهداشتی، اقامتگاه، کمپینگ، رستوران، اطلاع رسانی در سطح منطقه پیشنهاد شد.

References

- Abdolahi, H., Matinkhah, H., Bashari, H., & Hosseini, S. M. (2012). Determining Tourism Priorities in Gavkhuni Region Using AHP Process. *Journal of Natural Environment, Iranian Journal of Natural Resources*, 65 (1), 95-110 (In Persian)
- Alinejad Tayebi, K. (2010). *An Analysis of the Physical-Physical Development Process of Firouzabad City*. Isfahan: University of Isfahan, Master of Geography. (In Persian)
- Anestis Fotiadis & Chris Vassiliadis (2010). RURAL TOURISM SERVICE QUALITY IN GREECE. e-Review of Tourism Research (eRTR), 8 (4), 67-84 (In Persian)

- Barbu, I. (2013). The tourist attractions - factors of Rurtourism development in the region CRISANA ? Annals of the Constantin Brâncuși. University of Târgu Jiu, Economy Series, 2 (6), 253-259
- Beynon, M. (2005). Understanding local ignorance and non-specificity within the DS/AHP method of multicriteria decision making. *European Journal of Operational Research*, 163, 403-417.
- Chulmin, J. (2007). Design of intelligent Geographic Information System for Multi-criteria Site Analysis. *URISA journal*, 3 (103), 5-18.
- Deng, H. (1999). Multicriteria analysis with fuzzy pairwise comparison, *International journal of Approximate Reasoning* 21, 215-231. Development, *Tourism Management*, 23, 521-530
- Dondo, C., Bhunu, S. T., & Rivertt, U. (2009). GIS in tourism-A Zimbabwean perspective, *The international Archives of Photogrammetry. Remote sensing and spatial information sciences*, 13 (25), 197-200.
- Ebrahimzadeh, I., & Aghassizadeh, A. (2009). Analysis of Factors Affecting Tourism Development in Chabahar Coastal Area Using Strategic Model (SWOT). *Journal of Urban and Regional Studies and Research*, 1 (1), 107-128. (In Persian)
- Efenel, D. (2006). *Introduction of Ecotourism*. Mazandaran University, 123.
- Figueira, J., Greco, S., & Ehergott, M., (2005). Multiple Criteria Decision analysis: State of the Art Surveys, New York. *URISA journal*, 34 (547), 27-59.
- Fuller, R., & Carlsson, C. (2006). Fuzzy multiple criteria decision making: Recent developments, Fuzzy sets and systems. *URISA journal*, 78, 139-140.
- Guilan Province Office of Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism. (2010). Investment in Guilan Province. (In Persian)
- Hansen, H. (2005). Analytic Hierarchy Process: An overview of applications. *Operational Research*, 11 (4), 447-462.
- Heshmati, A., & Mansuri, H. (2009). The role of Urban Management in the Development of Sustainable Tourism, Second National Conference on Geographical Sciences, Payame Noor University, West Azarbaijan, Urmia Center. Coi 431 (In Persian)
- Holgen, P., Mattsson, L., & Li, C.Z. (2000). Recreation values of boreal forest stand types and landscapes resulting from different silvicultural systems: An economic analysis, *Environmental Management*, 60 (2), 173-180.
- Kazemi, M. (2008). Zahedani Citizens Perception Analysis in Chabahar Tourism Development. *Journal of Geography and Development*, 6 (12), 81-99. (In Persian)
- Kiker, G., Bridges, T., Varghese, A., Seager, T., & Linkov, I. (2005). Application of Multicriteria Decision Analysis in Environmental Decision Making. *Integrated Environmental Assessment and management*, 1, 95- 109.
- Ko, D.W., & Stewart, W.F. (2002). A Structural equation model of Residents Attitudes for Tourism. *Tourism Management*, 5 (23), 521-530.
- Kuo, M., Liang, G., & Huang, W. (2006). Extension of the multicriteria analysis with pairwise comparison under a fuzzy environment. *International journal of Approximate Reasoning*, 43, 285-268.
- Madhushi, M., & Nasserpur, N. (2003). Evaluation of Barriers to Tourism Development in Lorestan Province. *Journal of Business Research*, 28, 25-58. (In Persian)
- Maghsud, H. (2010). Optimal Allocation of Company Capital. *Stock Exchange Economic Journal*, 10 (91), 40-49. (In Persian)
- Malchofsky, Y. (2006). *GIS and Multi-criteria Decision Analysis*. (Translated by Akbar Parhizkar and Ata Ghaffari-Gilandeh), Tehran: Khome Publications, First Edition.
- National Geosciences Database of Iran. (2006). *Guilan Atlas of Geotourism*. Department of Geology. (In Persian)
- Rezaei, B. (2014). *Sustainable Development Strategies for Coastal Tourism*, Case Study: Babolsar, First National Conference on Tourism Management, Nature Tourism and Geography. Coi: CTHG01_060- in Hamedan city.

- Shakeri, A., & Salimi, F. (2006). Factors Affecting Investment Attraction in Chabahar Free Zone and Prioritizing It Using AHP Mathematical Technique. *Economic Research Journal*, 20, 95-129 (In Persian)
- Taleai, M., Mansourian, A., & Sharifi, A. (2009.) Surveying general prospects and challenges of GIS implementation in developing countries: a SWOT- AHP approach. *Springer*, 11, 291-310.
- Taghvaei, M., & Ghafari, S. (2010). Spatial Planning in Tourism Industry Development (Case Study: Chaharmahal va Bakhtiari Province, Basaft). *Geographical Research Quarterly*, 96, 80-99. (In Persian)
- Yi, Wong. (2012). Heritage protection and tourism development priorities in Hangzhou, China: A political economy and governance perspective. *Tourism Management*, 33 (4), 988-998.
- Yu, C. S. (2002). A GP- AHP method for solving group decision-making fuzzy AHP problems. *Computers & Operations Research*, 29, 1969-2001.
- Zangiabadi, A., mohamadi, J., & Zirakbash, D. (2006). Isfahan Domestic Tourism Analysis. *Journal of Geography and Development*, 4 (8), 131-156. (In Persian)

How to cite this article:

Amirentekhabi, S., Veisi, R., Sababkar, M., & Mahmaodinia, S. (2019). Determining tourism priorities and investment in selected rural tourism sites in Northwest Guilan. *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 14(2), 491-507. http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_667897_en.html